

Възможностите за гражданите за формиране или присъединяването им към политическите партии.

През изминалото столетие политическите партии се утвърждават като основният посредник между гражданите и политическата система. В този смисъл, те са се превърнали в задължителен елемент за функционирането на системата на представителната демокрация и от тях, до известна степен, зависи нейното съществуване. Поради тази причина „качеството“ на политическите партии, а и на партийната система въобще, е от изключително значение за формирането на стабилна и ефективно работеща политическа система.

Факт е, че през последните две десетилетия политическите партии са подложени на всеобща атака поради явната невъзможност да изпълняват основните си функции. В обект на тази атака обаче, се превръщат така наречените „стари“ партии или партиите на статуквото. Широка гражданственост е придобило мнението, че новопоявяващи се политически субекти изначално биха притежавали по-добри характеристики, които следва да окажат благотворно влияние върху политическата система в цялост. Практиката в България показва, че обикновено е налице обратна зависимост. Всеки нов субект бързо придобива негативните характеристики на системата и се превръща в един от множеството неосъществени политически „проекти“. Пречупено през призмата на класическия за социалните науки проблем „субект-структура“ се оказва, че партийната система в България е в състояние да моделира поведението на всеки новопоявил се политически субект, спрямо собствените си изисквания, в защита на наложилото се политическо статукво. Този нерадостен факт няма как да не ни наведе на мисълта, че при това положение единственият възможен начин за промяна, допустим за една демократична система, трябва да бъде започнат именно от носителите на статуквото.

Възможността на гражданите за формиране на политически партии следва да се защитава като тяхно базово политическо право. Но една политическа система, която има за цел стабилно и ефективно функциониране, следва да стимулира създаването и развитието на стабилни и ефективни политически субекти, които да артикулират значима част от публичния интерес.

От гледна точка на настъпилата през последните години криза в политическото представителство и особено в ролята на политическите партии в него, все по-странна изглежда тенденцията към постоянно увеличаване на политическите субекти, които допълнително фрагментират и без това достатъчно раздробеното социално пространство. Тази тенденция може да получи няколко разумни обяснения:

Първо, кризата на партиите на статуквото създава усещането, че те са изчерпали своя кредит на обществено доверие, което от своя страна следва да отвори социална и електорална ниша за евентуални техни „заместници“, които се стремят да бъдат включени в политическия процес. Дори при най-бегъл поглед обаче, върху резултатите от последните няколко избора категорично би отхвърлил подобно обяснение. В такъв случай, тук, движещ мотив е по-скоро **надеждата**.

Второ, новите политически субекти питаят искрени стремежи към необходимостта за промяна в системата и това ги подтиква периодично да се изправят срещу нея, атакувайки я с „нов морал”, „нови ценности” и „светли обещания”. Българският опит в този случай е неумолим, а и системата обикновено се оказва по-приспособима и асимилира новите образувания. Ако изходим и от опита, че в българската политическа действителност, често пъти „новото” е добре забравено старо, то като движещ мотив тук може да бъде отличена **користта**.

Трето, ако приемем, че тази тенденция се дължи на логичния ход на политическият процес, който дава възможност и предвижда обединяването на гражданите в политически партии, тяхното явяване на избори и потенциалното им участие в политическата власт, то следва да заключим, че мотивът тук е силната вяра в ценностите и механизмите на демокрацията и тяхната способност да претворят политическата теория в практика. Ако приемем този мотив, то тогава неизбежно бихме достигнали до когнитивен дисонанс. В този случай движещ мотив би могла да бъде единствено **самозаблудата**.

Който от вариантите да приемем, а те обикновено съществуват паралелно, неизменно бихме достигнали до един важен извод: няма как да функционира стабилно и ефективно една партийна система, в която механизмите за обновяване и възпроизвеждане се основават на **надежда, корист и самозаблуда**. В този случай правото на гражданите, които желаят да участват активно в политиката, но не споделят политиката и възгледите на партиите на статуквото, се лишава от смисъл и те са обречени на принудителна аполитизация. Тогава естествено възниква въпроса- не биха ли могли тези „ограничени” в правата си граждани да направят опит да създадат своя партия? Да, биха могли и тогава, в общия случай, биха попаднали в някой от по-горните примери.

Все пак, би било в реда на нещата да предвидим възможността някоя нововъзникнала партия, която излиза извън предела на по-горните стереотипи, да спечели голяма част от общественото доверие, след което да успее да се пребори с недостатъците на политическото статукво. Този сценарий също е възможен, но политическият опит му придава по-скоро идеализиран образ на нещо силно желано и дълго очаквано, което остава все така далечно от реалния политически живот.

Всичко това обаче, далеч не значи, че гражданите следва да бъдат възпрепятствани във възможностите си за създаване на политически партии. Напротив, роля на политическата система е да създава качествени механизми, които да регулират участието на партиите в политическия живот, като стимулира стабилните и ефективни политически образувания, имащи възможност да изпълняват базовите за една политическа партия функции.

След като създаването и участието в нова политическа партия изглежда нецелесъобразно и неефективно от гледна точка на присъщите за една политическа партия функции, то логично възниква въпросът какви алтернативи остават за гражданите, които желаят да се включат в политическия процес, посредством участието си в политическа партия. Отговорът изглежда предизвестен. Те трябва да направят това, включвайки се в някой от съществуващите политически субекти. Тази алтернатива обаче, не би им донесла необходимото задоволство, тъй като техните индивидуални желания и стремежи биха се сблъскали с тези, установени от статуквото. В този смисъл, единственият начин за преодоляване на това политическо статукво е не участието на този или онзи гражданин в политическите партии, а наистина едно осъзнато масово участие в системните партии,

като по този начин се цели промяна на политическата система, иницирана от нейните основни носители – политическите партии на статуквото.

Без значение дали ни харесва дадена политическа партия или не, ние трябва да се позиционираме в политическото пространство и да изберем своя политически „представител”. Сами по себе си партиите не биха могли да бъдат добри или лоши, на тях не биха могли да се приписват качества като на одушевени обекти. Те са социално формирани и именно съставляващите ги индивидуални воли им придават облика, тоест правят ги това, което са те всъщност.

Тогава пътя на неудовлетворените от политическата система граждани следва да бъде насочен към политическите партии, които днес доминират в обществото. Ако се окаже, че те също не биха могли да извършат тази революция отвътре и се превърнат в поредната „жертва” на политическата система, то тогава проблемът далеч няма да бъде политически, а ще приеме доста по-застрашителните социокултурни измерения.

Днес, всички партии са отворени широко към участие на гражданите в тях. Различните механизми за реализирането на това участие по никакъв начин не го възпрепятстват, а напротив. Факт е, че реализирането на тази своеобразна революция отвътре няма да доведе до мигновени резултати. Ако бъде успешна, тя би заменила политическия елит, може би след израстването на още едно поколение. Вероятно опита си струва, тъй като изглежда е последният останал демократичен способ за трансформирането на една видимо неефективна политическа система в нещо по-добро, макар и още не достатъчно конкретизирано. Извън предела на този опит остават единствено политическата анархия и конфликти, които по никакъв начин не благоприятстват изграждането на стабилна и ефективна политическа система.